

Redaktionelt

Dette er ikke et nummer *om* Carl Schmitt (1888-1985); men derimod først og fremmest om *omgangen* med Carl Schmitt. En omgang, der har været præget af kontrovers, tilbedelse og fordømmelse, åbne angreb og skjulte dialoger. Det er altså ikke et nummer om Schmitts juridiske og politiske teori, men om hvordan han er blevet læst, anvendt og diskuteret.

Hans værk dækker et ual af emner fra snævert juridiske problemstillinger til behandlinger af romantikken, sekulariseringen, historieteorien, parlamentarismen, liberalismen, undtagelsestilstanden, diktaturet, grundlovens indhold, art og genese, partisankrig, politisk teologi, Shakespeare, international politik etc., og det inkluderer læsninger af bl.a. Kierkegaard, Marx, Nietzsche, Hobbes og ikke mindst hele rækken af liberale tænkere samt beskrivelser af samtidens politiske og sociale omstændigheder og udviklinger.

Dette temanummer er selvsagt ikke det samme som et forsøg på at undskylde, bortforklare eller forklejne hans ord og handlinger fra 1933-45, hvor han trådte i nazismens tjeneste men et forsøg på at sige, at der også findes en Schmitt før og efter naziperioden, der ikke er reducerbar til denne. Om der er noget at hente hos Schmitt i det videre videnskabelige arbejde er dernæst et spørgsmål, man kan strides om. Der kan dog ikke være nogen tvivl om, at Schmitt er en meget vigtig figur i og for det tyvende århundredes politiske idehistorie, hvilket det er dette nummers ambition at demonstrere.

Schmitt var og er en kontroversiel person, der har tendens til at opdele sine læsere i venner og fjender: venner, der bortforklarer hans nazi-år 1933-45 som udslag af opportunisme og politisk naivitet samt fjender, der bortforklarer årene op til 1933 som intet andet end forberedelsen til hans og Tysklands

omvending til nazismen. Vennerne ser en diskontinuitet mellem hans arbejde i Weimarrepublikken, hvor han i de sidste år samarbejdede med magtens øverste cirkler for at forhindre nazisternes magtovertagelse og så hans senere arbejde for nazismen, som de forklarer som et resultat af hans stærke personlige ambitioner og svage personlige dømmekraft. Fjenderne ser en kontinuitet, hvor indmeldelsen i nazistpartiet bare var den logiske konsekvens af de liberalisme- og parlamentarismekritiske værker, han skrev som angreb på Weimarrepublikkens svage fundament.

Både tilbedelsen og fordømmelsen af Schmitt bidrager til den mytologisering, som han selv var en aktiv kraft i. De er derfor på paradoksalt vis 'venner' i den forstand, at både tilbedelsen af Schmitt som den iskolde realist, som det politiske profet og seer, det tyvende århundredes Machiavelli eller Hobbes og så demoniseringen af ham som nazisten, som 'nazismens kronjurist', som 'den ondeste mand i live', som 'Forbundsrepublikkens skjulte undergraver', tjener til at mytologisere manden og skjule værket. Der er behov for en 'affortryllelse', der afviser såvel hvidvaskningen som demoniseringen.

I de seneste 10-15 år har der udviklet sig læsninger, der forsøger at undgå begge mytologiske fremstillinger og som i stedet fokuserer på, hvordan tænkningen kan lade sig positivt og negativt inspirere af Schmitts diagnostiske og kritiske begrebsapparat uden at lade sig forføre af hans politikforslag. Men snakken om en Schmitt-renæssance indenfor det seneste årti – samt advarsler om det som tegn på en ny politisk irrationalisme eller en ny højredrejning – tenderer til at skjule, at der har fundet en livlig og kritisk omgang med Schmitt sted fra 1920'erne og frem – åben i mellemkrigstiden, forfærdet og ofte hadefuldt i nazi-perioden samt som regel fordækt og benægtet i efterkrigstiden. Bidragene i dette nummer af SLAGMARK afdækker nogle af de 'skjulte dialoger', som vestlige intellektuelle har haft med både manden og værket; to størrelser, der givet hans 'karriere' under nazismen nu er uløseligt forbundne.

Rækken af betydelige vestlige tænkere, der har taget hans arbejde alvorligt – også efter at omfanget af hans engagement under nazismen blev kendt – er ganske omfattende og går på tværs af politiske, geografiske, konfessionelle og faglige grænser. Politisk har der været både en radikal venstreorienteret og højreorienteret læsning men også en liberal, konservativ og socialdemokratisk. Geografisk er han først og fremmest blevet læst i Vesteuropa – ikke mindst Tyskland, Frankrig, Italien og Spanien – men også i USA, Japan, Latinamerika – selv i Israel! – og siden 1989 også i Østeuropa og Rusland. Konfessionelt er hans arbejde blevet behandlet positivt og negativt af katolikker, protestanter, ateister og sågar af jøder i efterkrigstiden som Jacob Taubes og Jacques Derrida. Videnskabeligt har han inspireret forskere indenfor samfundsvidenskabene: jura, politologi, sociologi men også langt bredere indenfor litteraturvi-

denskab, teologi, historie, geografi, antropologi, filosofi, idehistorie, freds- og konfliktforskning etc.

Dette nummer af SLAGMARK fokuserer på læsningen af Schmitt med fokus på efterkrigstiden – om end der vil være nogle 'tidsdokumenter' fra Heidegger, Strauss, Morgenthau og Benjamin og fra Schmitt selv, der daterer sig fra mellemkrigstiden til umiddelbart efter nazisternes magtovertagelse i 1933. Det chokerede mange af Schmitts beundrere (og kritikere, hvilket ofte var de samme), at han meldte sig ind i nazistpartiet i maj 1933 og stillede sine evner til nazismens rådighed, da de kendte ham som en – om end stærkt højreorienteret – nazismekritisk *Vernunftrepublikaner* af en slags, dvs. som en, der ikke var begejstret for den liberaldemokratiske Weimarforfatning men som til gengæld accepterede tingenes tilstand. Om end Schmitts 'fornuftsrepublikanisme' måske ikke var så stærk, som hos de fleste andre i denne kategori, så blev han dog ikke betragtet som en fjende af Weimarrepublikken, hvilket hans forbindelser til et bredt udsnit af datidens politiske og kulturelle miljø samt ikke mindst hans kontakt med den politiske og militære inderkreds i Weimarrepublikkens sidste år angiver.

En del af efterkrigstidens kontrovers skyldes paradoksalt nok hans respektabilitet i mellemkrigstiden, hvor han var kendt som en af Tysklands største politiske og juridiske tænkere, og hvor han som allerede nævnt havde en meget bred og varieret læserskare. Så meget desto større var behovet (og grunden) hos mange efter krigen for at lægge afstand til, fjerne eller skjule inspirationskilden og for at skruer op for 'naziforbindelsen'. Det gælder ikke mindst for de lærde emigranter, der dels måtte se en respekteret kollega prostituere sig selv videnskabeligt og menneskeligt, som måtte flygte og efterlade alt for at friste en usikker tilværelse i først Europa og ofte siden USA, og som endelig måtte se sig hånet af Schmitt i diverse nazitidsskrifter for at være 'utyske' og forrædere. Rækken af emigranter, der havde læst og lært af Schmitt men som under og efter krigen tog afstand, skjulte referencer, omskrev beskrivelser af Schmitt etc. er stor og omfatter bl.a. Friedrich Hayek, Hans Morgenthau, Hannah Arendt, Herbert Marcuse, Ernst Fraenkel m.fl.

Dette nummer er ikke del af en konservativ genoprustning eller nynationalisme, som nogle (fejlagtigt) har tolket tidligere forsøg herhjemme på at behandle Schmitt, Ernst Jünger o.a. i en videnskabelig kontekst. Nummerets tema afspejler det forhold, at Schmitt, desuagtet hans politiske og personlige dispositioner, er en uomgængelig skikkelse for enhver hæderlig politisk idehistorie med interesse for det tyvende århundrede - og muligvis også videre frem, som nogle af bidragene i dette nummer viser. Givet Schmitts kontroversielle status er det nødvendigt at sige, at hver forfatter selvsagt kun er ansvarlig for sit eget bidrag og derfor heller ikke for holdningerne udtrykt i dette forord.

Carl Schmitt var tysk; hans liv og værk er indspundet i tysk historie, tænkning og selvforståelse, så dette nummer af *SLAGMARK* indledes med en række artikler, der med udgangspunkt i Schmitt på forskellig vis har Tysklands omgang med sig selv som underliggende tema. Det indledes med en kort biografi fra hans fødsel i 1888 til Nazitysklands endelige fald i 1945, hvilket fører naturligt til næste artikel af *Weekendavisens* udenrigsmedarbejder, cand. mag. i tysk og historie, Jan Bo Hansen, der i 'En kristelig Epimetheus? Carl Schmitt efter 1945', afdækker Schmitts liv og indflydelse efter naziregimets fald og til hans død i 1985. Hansen diskuterer Schmitts tilfælde i forlængelse af en række af hans samtidige såsom Ernst Jünger, Arnold Gehlen og Martin Heidegger, der alle fik en lettere integration i Forbundsrepublikken og den akademiske verden end Schmitt. Heidegger er også i fokus i de næste par bidrag. Først et brev fra Heidegger til Schmitt fra 1933, hvori Heidegger tilskynder Schmitt til at tage del i Heideggers forsøg på at omstrukturere de tyske universiteter efter de nye nazistiske principper. Dernæst den meget anerkendte tyske Schmitt- og Heideggerforsker, Reinhard Mehring, privatdocent ved Institut for Filosofi ved Humboldt-universitetet i Berlin, der i artiklen 'Carl Schmitt om Martin Heidegger: Den katolske skærper kritiserer nationalsocialismens neutraliserer' eftersporer de få men centrale forbindelser mellem Schmitt og Heidegger.

Videre placerer historiker og phd-studerende ved European University Institute i Firenze, Niklas Olsen, den fremtrædende tyske historiker Reinhart Koselleck imellem Schmitt og Heidegger. Med udgangspunkt i et brev fra Koselleck til Schmitt fra 1953 fortæller Olsen den spændende historie om Kosellecks historieteoretiske udvikling i en dialog med egne krigs- og tabserfaringer, Tysklands situation i efterkrigstiden klemte mellem Vest og Øst samt fra hans inspiration (og senere kritik) af Schmitts teori og politik. Phd-studerende ved Afdeling for Idéhistorie, ÅU, Frank Beck Lassen runder den tyske del af temaet af med idéhistorikeren Hans Blumenbergs kritiske dialog med Schmitt om sekulariseringsbegrebet, politisk teologi og grænserne for disse. Beck Lassen påviser, hvordan Schmitt af Blumenberg tvinges til at anerkende en langt mere begrænset betydning af sin begrebssociologi end den, der meget bastant siger, at "Alle prægnante begreber i den moderne statslære er sekulariserede teologiske begreber", men også at Blumenberg følte sig ramt og inspireret af Schmitts arbejder.

Schmitts indflydelse rakte allerede før anden verdenskrig ud over Tysklands grænser. I 1937 besøgte den store italienske og liberale politiske teoretiker, Norberto Bobbio, Schmitt i Berlin, og de havde også efter krigen en brevsveksling; et forhold og en inspiration som Bobbio ikke skilte med, men som lektor ved Institut for Engelsk, Germansk og Romansk, KU, Gert Sørensen

diskuterer i sin artikel 'Schmitt, Bobbio og den italienske forbindelse', der også diskuterer en ellers meget lidt (hvis overhovedet) analyseret tale, som Schmitt holdt i Italien i 1936, og som aldrig er blevet oversat eller genoptrykt udenfor Italien, og hvor Schmitt gør sit på det tidspunkt positive syn på nazismen helt klar. Schmitts 'omvending' til nazismen kom som et chok for den unge tyske jøde, Leo Strauss, der siden emigrerede til USA og blev en væsentlig og indflydelsesrig politisk filosof. Strauss publicerede en anmeldelse af Schmitts hovedværk, *Der Begriff des Politischen*, som Schmitt satte stor pris på. Optrykt her i SLAGMARK er det andet af Strauss' tre breve til Schmitt, hvori han gør opmærksom på en række problemer med Schmitts teori om det politiske.

En anden vigtig figur i den amerikanske konservatisme ud over Strauss er den tyskfødte Hans Morgenthau, der var en af ophavsmændene til den realistiske skole indenfor international politik. Morgenthau var dybt inspireret af Schmitt, og vi bringer hans beskrivelse af deres møde i 1929, hvori Morgenthau beskriver Schmitt som 'den ondeste mand i live'.

Der er også en betydelig fransk Schmitt-reception, som vi her demonstrerer ved to indlæg, først Adam Diderichsen, adjunkt ved Afdeling for Videnskabs-teori og Filosofi, RUC, der diskuterer Jacques Derridas dekonstruktion af Schmitts ven/fjende-begreb, der i Derridas læsning opløses i selvmodsigelser. Vi bringer også med venlig tilladelse fra Yale University Press et oversat kapitel: 'Visioner om global orden: Schmitt, Aron og verdensåndens embedsmand' fra Jan-Werner Müllers anerkendte bog om efterkrigstidens Schmitt-reception *A dangerous Mind*, hvori Müller, der er 'fellow' på All Souls College, Oxford, afdækker Schmitts diskussioner omkring globalisering, verdenspolitik og historiens afslutning med franskmanden Raymond Aron samt den russisk-fødte Alexandre Kojève, der i 1930'ernes Frankrig holdt en række meget berømte Hegel-forelæsninger, der 60 år senere inspirerede Francis Fukuyama til at erklære historien for afsluttet.

Dernæst bringes et dokument fra mellemkrigstidens venstreorienterede Schmitt-reception, nemlig et brev fra Walter Benjamin til Schmitt, der anerkender hans indflydelse på Benjamins forskningsmetode. Temaet slutes af med Mikkel Thorups artikel 'Karl og Carl: venstrefløjen og Schmitt', der med udgangspunkt i Schmitts læsninger af marxismen og anarkismen forsøger at forklare venstrefløjens forskellige læsninger af Schmitt i de to kriseperioder 1920/30'erne og 1960/70'erne samt i nutiden.

Vanen tro indeholder SLAGMARK også et intermezzo, der ligger udenfor tema. Denne gang er det to interview, hvor Agnete Braad samtaler med Søren Christensen, lektor på Institut for Europæisk Etnologi, KU. Interviewets omdrejningspunkt er forholdet mellem forskning og omverden. Med udgangs-

punkt i Søren Christensens aktuelle forskning og i det kosmopolitiske (der var tema for SLAGMARK nr. 41/2004) bliver det til en engageret samtale omkring de universitære fags forhold til den moderne verden, om forholdet mellem etnologi og idéhistorie for endelig at munde ud i en stillingtagen til det meningsfulde ved opretholdelsen af de faggrænser, der gør sig gældende på universitetet i dag. Andet interview er lektor i Idéhistorie, ÅU, Ole Morsing, der interviewer Søren Fauth, international stipendiat ved universitetet i Kiel, der lige har oversat første bind af Schopenhauers *Verden som vilje og forestilling*. I en meget lærd samtale diskuterer de nogle af de spørgsmål om oversættelse og læsning, der uvægerligt stiller sig for en oversætter i afvejningen af form, sprog og mening. Herfra åbner samtalen sig mod Schopenhauer, hans person og filosofi, venner og fjender, og ikke mindst den skæve læsning, han har været udsat for, der tilslører dybden i og værdien af hans filosofi. Interviewet er derfor en glimrende indgangsbøn til læsning af Fauths oversættelse.

SLAGMARK afsluttes som altid med en sektion med anmeldelser. Tilbage er kun at ønske god læselyst.